

Mexico

2019

Fem vidunderlige uker

Noen dager føler man seg litt ekstra heldig. Torsdag 3. januar 2019 er en av de dagene. Uret viser 02.45, og vi står i Pilestredet og venter på flybussen. Det er litt over tre timer til Paris-flyet letter, og fortsatt lenge til de første togene begynner å gå. Det er småregn i luften og bikkjekaldt. Men hva gjør vel det.

I den franske hovedstaden venter doningen som skal fly oss over Atlanteren til Mexico. Der skal vi være i litt over fem uker. Vintermørke, issvuller og slapseføle? Nei, takk! Vi velger oss sommer, sol og saltvann. Mayaruiner, rare dyr og veggmalerier. Chili, maistortillaer og mezcal.

Da vi lander i Cancún, har solen takket av for dagen. Men hvem bryr seg om det når termometeret viser 23 varme? Vi henter bilen vi har leid og finner gjestehuset uten altfor store problemer. Vel fremme får vi i oss litt mat før vi kryper til køys.

Neste morgen våkner vi tidlig. Etter å ha tygget i oss et par biter av verdens kjedeligste frokost, setter vi oss i bilen og kjører gjennom Cancún i håp om å få et inntrykk av Mexicos mest kjente turistmaskin. Det er

enda mer sjarmløst enn vi hadde forestilt oss. Hotellkompleksene ligger tett i tett langs veien. Det ene høyere og mindre innbydende enn det neste. Etter sigende skal det være både strand og hav på den andre siden av de gigantiske hotellene. Vi er ikke overbevist.

Vi finner en minibank, forteller gps-en hvor vi skal og priser oss lykkelig for at vi skal videre. Etter fire timer på mer eller mindre kjørbare veier parkerer vi bilen hos Cinco hermanos i Chiquilá og kjøper billetter til fergen

som skal ta oss med til Isla Holbox. Fem brødre har nå blitt til ni. Hvor skal dette ende?

Holbox betyr visstnok sort hull på den yucatánske maya-dialekten, men hvordan øya har fått det akkurat det navnet, kan man bare undres over. Alt vi ser er kritthvit sand, blekgrønt og turkist hav, grønn vegetasjon og sist, men ikke minst, mengder av fargesprakende veggmalerier.

Vallejo

Da Valladolid ble grunnlagt i 1543, lå byen noen mil nærmere kysten i nord enn den gjør i dag. Det tok imidlertid ikke mer enn et par år før spanjolene hadde fått nok av pågående myggsvermer og fuktig luft.

Etter å ha fått flyttetillatelse fra de høye herrer i hjemlandet, satte de i gang. Hva innbyggerne i området de hadde sett seg ut måtte mene om saken, var det ingen som skjenket en tanke.

Mayaene ble kastet på dør og bygningene deres plukket fra hverandre. Steinene ble deretter brukt til å anlegge det som i dag er den tredje største byen i delstaten Yucatán.

Gjenbruk er et trivelig ord – men det finnes unntak.

For 66 millioner år siden kolliderte jorden med en asteroide. Den enorme steinblokken traff et stykke utenfor kysten av det vi i dag kaller Yucatán-halvøya. Resultatet av sammenstøtet var mildt sagt katastrofalt. Det var takk og farvel til både dinosaurer og det meste annet som levde på jorden. Selve krateret er så stort at det forble uoppgitt helt til geologene begynte å lete etter olje i andre halvdel av forrige århundre. Akkurat hvor stort krateret er, diskuteres fortsatt. Men én ting er det enighet om. De mange synkehullene, cenotene, som ligger i sirkel rundt regnet 180 kilometer fra kraterets midtpunkt, er en direkte følge av naturkatastrofen.

Aldri så galt at det ikke er godt for noe. For menneskene som bosatte seg i området mange millioner år etter det store smellet, var cenotene en gave fra gudene. Grunnvannet som samlet seg, ga dem både drikkevann og mulighet til å dyrke klingende mynt. Kakao var mer enn en drikk for den meksikanske urbefolkningen. Frøene, eller kakaobønnene som vi kaller dem, kunne omsettes i alt fra frukt, fisk og kalkuner til fuglefjær, bomullsstoffer og slaver. Yucatán er egentlig altfor tørt for kakaotrærne som normalt bare trives i en tett regnskog, men i enkelte cenoter fant datidens gartnere et mikroklima som tilfredsstilte de kravstore trærne. Disse miniplantasjene var ikke videre innbringende, men desto mer prestisjefylte.

Det er lettere sagt enn gjort å finne frem til Hacienda San Lorenzo Oxman og en av områdets mest imponerende cenoter. Vi følger guidebokens ulne forklaring etter beste evne og finner til slutt en avstikker inn i skogen. En forbigående kvinne med hund bekrefter at grusveien vil ta oss dit vi ønsker. I etterpåklokskapens lys er vi skjønt enige om at vi skulle brydd oss mindre om ordene hennes, og mer om det undrende ansiktsuttrykket.

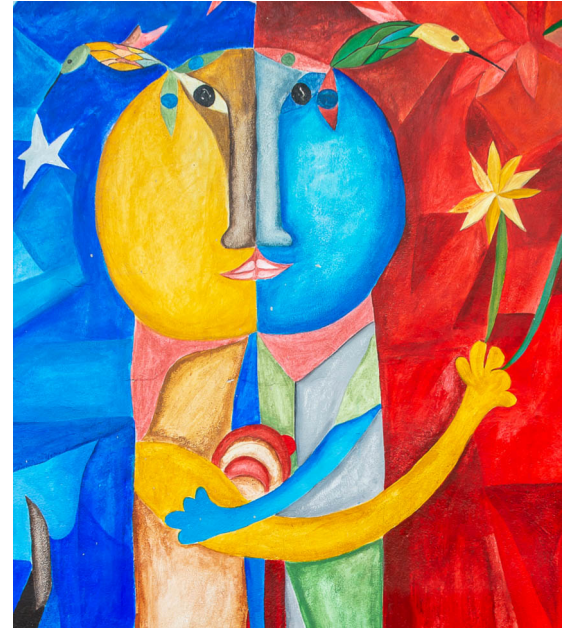
Den smale grusveien minner mer om en vellagret sveitserost enn en transportåre, men etter et par-tre kilometer i gangfart med en bande sirkelende gribber som eneste følge, er vi endelig fremme. De blankpolerte bilene som står parkert ved inngangen gir oss nok en indikasjon på at finnes bedre veier til målet enn den vi har funnet.

Vi tar en iskald dusj og gir oss i kast med trappene ned til cenoten. Det er kaldt der nede i dypet, og vannet er så blått at det er vanskelig å tro at det er ekte. Vi ser en stim med små, sorte fisker og spør hvor dypt det er.

– 45 meter, svarer badevakten.

Jeg grøsser litt og hiver meg uti. Stephan lar seg derimot ikke affisere av at det nærmest sirkelrunde bassenget er så godt som bunnløst.

Etter et par timer drar vi hjem. Vi følger den største veien ut fra parkeringsplassen og etter 200 meter er vi på en bred, nyasfaltert landevei. Gribbene ser vi ikke mer til. De venter vel på neste billass med Lonely Planet-lesere. Med litt flaks kommer de over noen som glemte å fylle tanken før de dro.

Ukmal

Vi gjør oss ferdig med Chichén Itzá og legger inn koordinatene til overnattingsstedet i Uxmal. Det går bra lenge, men etter hvert begynner det hele å se litt underlig ut.

Etter våre beregninger har vi kjørt altfor langt, men det kan jo hende, sier vi til hverandre, at vi må kjøre inn fra baksiden for å komme oss til de røde husene i skogen. De er bygget etter gammel maya-tradisjon, men vi er jo vokst opp med Torbjørn Egner, og tenker naturlig nok mer på Tobias i tårnet og Kardemomme by.

Til slutt sier damen i maskinen at vi har nådd bestemmelsesstedet. Ettersom vi slett ikke har noen planer om å sove i en maisåker, er det bare å snu og prøve igjen. Denne gangen bruker vi kartet vi kjøpte i Valladolid.

I Santa Elena får vi øye på skiltet til Eco-Hotel Nueva Altia. Bynavnet har forresten ingenting med helgenen Elena å gjøre.

Det har bodd folk her i over 1500 år, og da byen ble brent til grunnen i under det omfattende mayaopprøret, den såkalte kastekrigen, i 1847, gikk den fortsatt under navnet Nohcacab.

Byens spanskættede innbyggere ble tvunget på flukt, og det som var igjen etter dem ble omtalt som Ele-na, maya for nedbrente hus.

Myndighetene svarte med et vaskeekte PR-triks. Velkommen til Santa Elena.

Lonely Planet beskriver det arkeologiske funnstedet i Uxmal som et av de flotteste på Yucatán-halvøya, og legger til at det dessverre er et av de mest besøkte. Vi sier oss hjertens enig i det første, men overbefolket er det på ingen måte.

Kanskje skyldes det at vi i motsetning til de fleste andre tilreisende har valgt å overnatte i nærheten, og at vi derfor betaler inngangsbilletten flere timer før bussene fra turistbyene langs kysten ankommer.

Uxmal er kanskje den aller peneste mayabyen vi ser på hele turen. Den rikt dekorerte bygningsmassen består av gylden kalkstein som gir det hele et lunt skjær. Aller mest imponerende er konstruksjonen som, alt etter hvem du spør, kalles sannsigerens, magikerens eller dvergens pyramide.

De myke formene og den ellipseformede grunnflaten gjør dette 35 meter høye og nennsomt rekonstruerte byggverket til noe helt utenom det vanlige.

Om det lå magi bak sannsigernes spådommer, er vel heller tvilsomt. Det var da heller ikke nødvendig når målet var å vekke folkets ærefrykt. Med en dyp forståelse av astronomi og gode regneferdigheter var det en smal sak for den innviede å forutse både regntid og måneformørkelser.

Et aldri så lite blodoffer noen minutter før solen gjemte seg bak månen var alt som skulle til for å få den vanlige mann og kvinne til å bøye seg i ydmykt i støvet vel vitende om at de hadde med sterke krefter å gjøre.

Vi har investert i en guide, Jorge er et funn. Han er entusiastisk, bitte liten og blid som en sol. På flytende engelsk forteller han oss om forfedrenes rike kultur.

Mayaene hadde en imponerende forståelse av matematikk, og de var sannsynligvis de aller første som skjønte vitsen med grunntallet null. De opererte med et tyvetallssystem bestående av prikker og streker. Nullen tegnet de som et skjell. De aller fleste byene konstruerte de etter geometriske prinsipper. Uxmal er et av få unntak. I denne byen, som ble grunnlagt ca. 600 år etter Kristi fødsel og var hjem for rundt regnet 25 000 mennesker i storhetstiden, var det astronomene og ikke matematikerne som sto for byplanleggingen.

Jorge forteller at det tok mange år før arkeologene fra Nord-Amerika og Europa motvillig måtte innrømme at de litt merkelige vinklene og bygningenes uvanlige plassering i forhold til hverandre ikke skyldtes dårlig håndverk, men snarere inngående kjennskap til de ulike himmellegemenes bevegelser.

Min kjærlige ektemann bekymrer seg ikke for å bli jaguarmat. Han har, med stor entusiasme, påpekt at han løper fortere enn meg. Han har også mumlet om at det er en ærefull måte å forlate denne verden på — og at det hadde blitt en god historie.

👍👍👍 Ola Selvrenius, Jeanette Pedersen og 54 andre · 9 kommentarer

Liker · Kommenter · Del

Vis 1 kommentar til

Heidi Byom Nilssen Og vi skal ta vare på Stephan i sorgen etterpå.
Trist · Svar · 16 u · 🙄 1

Anders Krystad Hva hvis det er mer enn én jaguar? Ektemannen har vært litt korttenkt her.
Haha · Svar · 16 u · 😂 2

Birgit Kolboe Anders Krystad her synes ektemannen at herr Krystad viser litt svikende rovdyrkunnskap. De samarbeider ifølge ham om det tykkeste og lateste byttet.
Liker · Svar · 16 u · 🙄👍 2

Anders Krystad Birgit Kolboe Der jeg bor, spiser folka dyra, ikke omvendt - tykk eller tynn.
Liker · Svar · 16 u · 👍 1

Skriv et svar ...

Cecille Nessheim Stephan er en klippe, det skal han ha!
Liker · Svar · 16 u · 👍 1

Vi sier ha det til Jorge, kjøper postkortene som skal bruke ganske nøyaktig fire måneder på sin ferd over Atlanteren og tar en tur innom kakaomuseet i Uxmal. Ruta Puuc, som best kan oversettes med ås- eller bakkeruten, står for tur.

Åsene er ikke så mye å skryte av, men sammenlignet med det vi har sett av paddeflate Yucatán så langt, er det rene berg-og-dalbanen.

Målet er Labná, en ruinby som ser ikke har vært gjenstand for videre rekonstruksjon, om vi ser bort fra at området er ryddet for trær og busker. Vi er nærmest alene på de åpne gressgangene som ligger mellom templer og bolighus i det som for litt over tusen år siden må ha vært en vakker liten landsby med rundt regnet 3000 innbyggere.

Vi kan ikke legge skjul på at vi, eller i hvert fall jeg, har skiltet på neste side i bakhodet da vi noen timer senere rusler den knappe kilometeren gjennom skogen fra hotellet til nærmeste restaurant.

Palenque

Konstruksjonen av Palenque begynte et par hundre år før Jesus trakk sine barnesandaler i Midtøsten. Byen ble aldri veldig folkerik, men den lå strategisk plassert og var derfor mektigere enn innbyggertallet skulle tilsi.

Selve bykjernen ligger på et platå et par hundre meter over den tropiske dalbunnen og er et imponerende skue selv om det er vanskelig å forestille seg hvordan det så ut den gang da. De mange relieffene vitner om at det har vært nok å gjøre for steinhuggerne, og malingrestene man kan ane her og der, forteller at

veggene på gråsteinkolossene, en gang har vært blodrøde og dekorert med gul og blå stukkatur.

Som så mange andre mayabyer ble Palenque forlatt under den store kollapsen i det niende århundret. Ingen vet med sikkerhet hvorfor mayakulturen brøt sammen. Overbefolkning, en lite bærekraftig ressursutnyttelse og tørke, eller en kombinasjon av de tre, er de vanligste teoriene. Nyere forskning har vist at hele Sentral-Amerika og den sørlige delen av dagens Mexico, ble rammet av en tørkeperiode som kanskje

varte så lenge som 70 år. De mange krigene mellom de ulike bystatene hadde nok også sitt å si. At mayakulturen var av den fredelige sorten, er nemlig en sannhet med store modifikasjoner.

Byen het forresten ikke Palenque, det er spansk. De opprinnelige innbyggerne omtalte trolig hjemstedet sitt som *Lakam Ha'*, som kan oversettes med «Stort vann». Og vann er det, i hvert fall i våre dager, nok av. Det sildrer og renner overalt. I gjennomsnitt faller det over to meter regn i året.

Vi følger en sti inn i den tette jungelen. Over 1400 bygninger er identifisert siden byen ble gjenoppdaget i det attende århundret, men hele nitti prosent av dem ligger fortsatt skjult under et tykt lag vegetasjon.

Det er ikke mye lys som klarer å trenge gjennom det tette bladverket på trærne som strekker flere titalls meter inn i himmelen, men nok til at vi ser mengder av små og store mosekledd hauger. Det krever ikke mye fantasi å forstå at de aller største skjuler en pyramide, men hva med de små? Et hjem, et verksted, en skolebygning eller et kanskje et legekontor?

Palenque helt annerledes enn alle de andre arkeologiske funnstedene vi besøker i løpet av turen. Uxmal har kanskje de vakreste byggverkene, men skal vi rangere totalopplevelsen, må det bli Palenque som tar den øverste pallen. Det kostet oss en hel dag i bil å komme hit, men vi angrer ikke et sekund.

Galakmwi

Etter to netter i Palenque vender vi nesen mot nordøst. Vi finner hotellet i Becán uten store problemer og slår oss ned i hagen med en iskald øl.

Vi bodde mange fine steder på turen, men Hotel Casa Maya er uten tvil det mest sjarmerende. De tre unge mennene som driver det lekre, lille hotellet, kan stå som selve definisjonen på trivelig service.

De lurer på om vi blir til middag, og vi svarer bekreftende. For litt under 50 kroner per hode får vi en

enkel men særdeles velsmakende fireretter, tilberedt av trioen og basert på solmodne grønnsaker.

Morgenen etter står vi tidlig opp. Vi spiser en treretters frokost, setter oss i bilen og kjører tilbake samme vei som vi kom. Etter et par mil tar vi av til venstre og begir oss inn i skogen.

Et kvarter senere blir vi stoppet og talt før vi sendes videre med beskjed om at det bare er å fortsette til veien stopper. Vi kjører dypere og dypere inn i

jungelen. Fire mil er langt på en smal og svingete vei som blir merkbart dårligere jo nærmere målet vi kommer.

Det er en helt annen vegetasjon her enn i fuktige Palenque. Trærne er lavere og lysere, men under-skogen er minst like ugjennomtrengelig.

Calakmul er, som alle de andre stedene vi besøker på turen, noe helt for seg selv. I dag er området nasjonalpark og nærmest folketomt, og det er vanskelig å forestille seg tidligere tiders yrende folkeliv. I storhetstiden for 1500 år siden strakte byen seg over 20 kvadratkilometer og hadde en befolkning på 50 000. Det store flertallet av de nærmere 7000 identifiserte bygningene er fortsatt uberørt av arkeologhender.

Vi gir oss i kast med den middels lange runden. Stiene

er merket, men vi klarer likevel ikke å unngå å gå i sirkel. Vi finner en ny sti og prøver igjen. Ruinene har blitt en del av naturen. De er tilsynelatende ikkeeksisterende et øyeblikk, før de i det neste fyller hele synsfeltet. Vi runder en sving og ut av intet står den der, Pyramiden med stor P. Den er med sine 50 meter den høyeste på Yucatán, og grunnflaten på godt over to hektar gjør den til den største konstruksjonen i hele det vidstrakte mayariket.

Veien opp kan ta knekken på den beste, men utsikten

fra toppen er av en annen verden. Det er skog så langt øyet rekker. Flere pyramidetopper stikker opp mellom alt det grønne. Hvor mange kan det være – og hvor mange har det en gang vært?

Uxmal vinner skjønnhetskonkurransen, og Palenque totalopplevelseskonkurransen. Men når det kommer til prisen for mystikk og følelsen av tidløshet, er det ingen over og ingen ved siden. Gullet går til Calakmul.

Det finnes mange rare skilt i denne verden, men dette var nytt for oss.

Vi har beregnet tiden perfekt. Da vi finner den bitte lille parkeringsplassen, er det fortsatt en time til det begynner å skumre. Vi tar med oss lommelyktene og følger stien inn i skogen.

Vi finner en fin plass ved det store hullet i bakken og slår av en prat med den franske familien som allerede er på plass.

Det bor et eller annet sted mellom to og fem millioner flaggermus av åtte ulike arter i kalksteinsgrotten langt der nede.

Etter en halvtime begynner det å skje noe. En liten fortropp av miniflaggermus sirkler seg opp og ut. Rundt og rundt. Høyere og høyere før de forsvinner mellom trærne bak oss. Samtlige følger kjørereglene og beveger seg mot klokken.

Noen ser ut til å ha blitt vekket litt for tidlig og tar seg en liten hvil i treet foran oss før de drar videre. En liten, lodden søtsak lander på bakken en halvmeter fra meg. Den ser forfjamsset rundt seg før den får summet seg og tar til vingene.

Nå koker det der nede. Titusener av flaggermus skal på jobb i nasjonalparken vi nettopp har besøkt. Der er det garantert mye godt å spise.

Bağcılar

Etter ti dager med ruinklatring og lange reiser er tiden kommet for å ta det litt rolig. Vi starter med et par dager i Bacalár, en liten by to små mil fra grensen mot Belize.

Bacalár er en forspanskning av mayaenes navn på stedet, *B'ak halal*, som betyr «Omgitt av siv». Turen går som smurt. Gps-en sender oss dit vi skal, veiene er gode og avstanden overkommelig.

Etter en bedre middag, en god natts søvn og en helt grei frokost, har vi én og bare én post på programmet: seiltur.

Det er oss og et ungt, tysk par vi allerede har skravlet litt med. På våre tidligere reiser har vi ofte endt opp med å henge med et aldrende ektepar, gjerne engelsk. Idet vi går om bord i den lille katamaranen, slår det oss at den tiden er forbi. Vi har *blitt* det aldrende ekteparet.

Laura og Julian er trivelige. De har fortsatt ikke sett så mye som snurten av en ruinby, og ettersom vi har bil, og de kommer seg rundt med buss, avtaler vi å møtes igjen i Tulum om noen dager. Men la oss ikke foregripe begivenhetenes gang.

Foreløpig befinner vi oss i en seilbåt på en lagune som i turistbrosjyrene omtales som laguna de los siete colores, «lagunen med de syv farger».

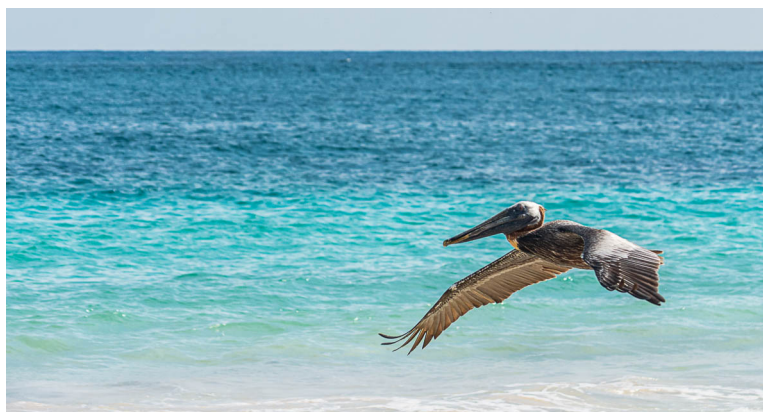
Det krystallklare vannet går for det meste i ulike sjatteringer av turkis, men vi aner at vi har noe ganske annet i vente. Siste stopp for dagen er *Cenote negro*, «Det sorte synkehullet».

Det kommer brått på. I løpet av et øyeblikk er det krystallklare, blekturkise vannet under oss erstattet av en mørk avgrunn. Det er ikke lenger halvannen meter dypt, men sytti.

Den seilkyndige unge mannen vi dessverre har glemt navnet på, fortøyer katamaranen. Vi svømmer forsiktig utover. Etter en meter eller to må jeg snu. Fornemmelsen av å bli sugd ned i dypet blir for sterk. Jeg vet det bare er innbilning, men jeg klarer ikke å riste av meg den vemmelige følelsen.

Jeg tar på meg dykkemaske og flyter litt langs kanten. Stephan plasker fortsatt rundt der ute. Tanken på at det kanskje finnes noen underjordiske vesener der nede som akkurat nå strekker sine lange, slimete armer opp mot ham, har ikke engang streift ham.

Tuín

Tulúm er dyrt, deilig og et perfekt sted for inngående studier av turister vi ikke liker å sammenligne oss med.

En familie med et tvillingpar i treårsalderen har med seg barnegutt. Hans oppgave er å følge de to guttungene, som enklest beskrives som en håndfull, i ett og alt.

Om de to har en mor, vet vi ikke, hun er i hvert fall ikke her. Pappa og bestemor virker helt uinteressert i de små. Etter et par kjappe bilder som gjør seg på Insta, vender de tilbake til seg og sitt.

San Cristóbal

NB! Samtlige bilder på dette oppslaget er skannede postkort kjøpt i San Cristóbal de las Casas

Minst halvparten av bevegelsens støttespillere og en tredjedel av dem som deltok i det væpnede opprøret, var kvinner. Lederen for erobringen av San Cristóbal, var major Ana Maria. Allerede på opprørets første dag ble Kvinnenes revolusjonære lov presentert.

Ifølge Kvinnenes revolusjonære lov har kvinner rett til utdannelse, arbeid og en rettferdig lønn. De har rett til å delta i revolusjonen og politiske organisasjoner på lik linje med menn. De har rett til mat og helsetjenester. Sist, men ikke minst, har de rett til å bestemme over eget liv. De skal selv velge om og når de vil gifte seg, og det er opp til dem om de vil føde barn, og i så fall når og hvor mange.

I opprørsleirene møtte kvinnene likesinnede, og ettersom fellesspråket var spansk, lærte de å kommunisere med andre enn sine aller nærmeste. De lærte også å lese og skrive.

Det er fortsatt langt igjen for de meksikanske urfolkskvinnene, men det at dokumentet i det hele tatt eksisterer, har hatt stor betydning. Zapatistoppøret var begynnelsen på en pågående kamp mot fattigdom og for likeverd, rettferdighet og kvinners rettigheter.

I dag er sivil ulydighet EZLNs viktigste våpen. Og at kvinnene fortsatt er med i kampen, ser vi overalt i San Cristóbal. Butikkene som selger revolusjonære håndarbeid, taler sitt tydelige språk. I butikken der jeg kjøper stoffer som kanskje skal bli noe en dag, selger de postkort. Det store flertallet er prydet av sorthvitt bilder maskerte kvinner med våpen.

Første januar 1994 trådte den nordamerikanske handelsavtalen, NAFTA, i kraft. Samme dag tok EZLN, Ejército Zapatista de Liberación, kontrollen over San Cristóbal de las Casas og seks andre byer i delstaten Chiapas. Det store flertallet av opprørerne tilhørte mayafolket, og kravene var lokal råderett over ressursene.

San Cristóbal de las Casas ble grunnlagt i 1528 og var en av de aller første byene i det conquistadorene kalte Nueva España. Byen ligger 2200 meter over havnivå og har et klima som gjør det vanskelig å kle på seg.

Midt på dagen holder det lenge med shorts og korte ermer, men når solen takker av etter endt arbeidstid, er det på med det vi har av varme klesplagg. Mange av de tilreisende har tydeligvis droppet reiseforberedelsene og ikke tatt høyde for natte-temperaturer ned mot fem grader. Det vet de mange kvinnene som selger ullgensere og -sjal, å utnytte.

Ordet kakao er funnet 1500 år gammelt mayaleirgods, men ifølge lingvistene stammer ordet fra en enda eldre sivilisasjon, nærmere bestemt olmekerne. Vi vet lite annet om dette gåtefulle folket, som gjerne omtales som Mesoamerikas modersivilisasjon, enn at de hadde sin storhetstid mellom 1200 og 400 år før vår tid.

De eldste sjokoladesporene vi kan følge uten hjelp av moderne laboratorieteknikk og lingvistiske teorier, tilhører mayaene. Veggmalerier i pyramidetemplene og den elegant dekorerte keramikken som fulgte geistlige og andre av høy byrd i døden, forteller oss ikke bare at kakao var en del av dietten, men også noe om hvordan de likte den.

På en krukke fra det åttende århundret kan vi beundre en kvinne som heller den mørke væsken fra et kar til et annet for å få til den høyt skattede skumtoppen.

Det tok litt tid før spanjolene lærte seg å sette pris på kakaoen. I Girolamo Benzoni's *Historien om Den nye verden*, utgitt i 1575, kan vi lese at kakao var føde mer egnet for griser enn mennesker. Benzoni ble imidlertid litt vennligere stemt da vintørsten etter noen år tvang ham til faktisk å smake brygget. Bittert og forfriskende på kroppen, lød den endelige dommen.

Det var først da koloniherrene kom på å tilsette medbrakt sukker og mer velkjente krydder som kanel,

anis og pepper, at de fikk sansen for den grumsete drinken. Men da var det også gjort.

De spanske overklassekvinnene i San Cristóbal de las Casas, eller Chiapa Real som byen het på 1600-tallet, ble så hekta at de fikk tjenestepikene til å servere dem varm kakao i kirken. Det falt ikke i god jord.

Biskopen truet med å lyse alle som spiste eller drakk under høymessen i bann. Da innbyggerne tok med seg

kakaokoppene og forlot katedralen, ble de møtt med nye trusler om bannlysning, denne gangen for manglende oppmøte. Om det var grunnen til at biskopen et par uker senere tok kvelden etter å ha satt til livs en kopp forgiftet kakao, er det ingen forunt å vite.

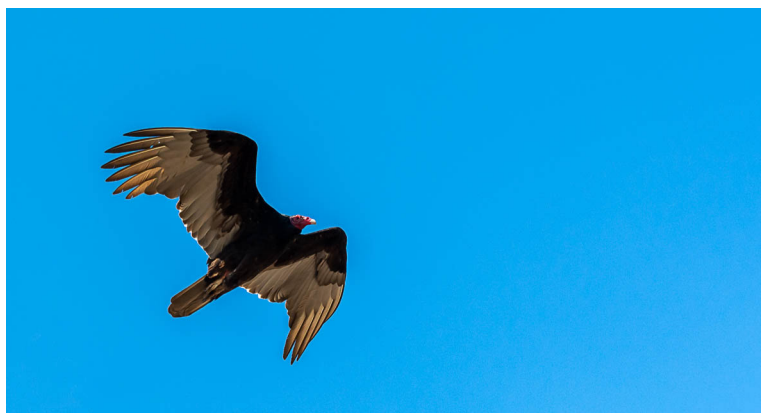

Den siste dagen i San Cristóbal våkner vi til knallblå himmel, og etter frokost har solen klart å få litt orden på temperaturen. Vi tar en taxi til busstasjonen. På veien ut av byen møter vi et demonstrasjonstog. Vi vet ikke hva kravene er, og vi aner ikke hvor mange de er. Men det føles som et passende punktum.

Etter noen kilometer kjører vi inn i en tåke så tett at det er helt på sin plass å sammenligne den med ertesuppe. Det er da heller ingen vanlig tåke. Vi kjører gjennom det tykke skylaget som ligger over dalen.

Turen fra Tuxtla Gutiérrez til Zipolite er så lang at vi har lagt inn en overnatting på veien. Det er lite å melde fra Juchitán de Zaragoza, om vi ser bort fra en tur i en slags tuk-tuk og en ganske påtrengende følelse av å ha havnet på feil klode.

Heldigvis kjører vi egen bil. Langdistansebussene kjører bare om natten, og vi ville ikke gått glipp av det stadig vekslende landskapet og det første synet av Stillehavet for alt i verden.

zipolite

Rommet vårt er ikke klart da vi kommer til El Alquimista, men den som venter på noe godt, venter ikke forgjeves. Min gamle venninne, Kine, driver yogastudio på hotellet, men hun bedyrer at hun ikke har hatt en finger med i spillet da vi ble tildelt stedets desidert beste rom. Faktisk er det det fineste vi noen gang har bodd på, og det sier en god del. Vi har blitt oppgradert til suite på Rex hotell i Saigon, og vi har kostet på oss et opphold på et viltreservat av den luksuriøse sorten i Sør-Afrika. Men cabaña nummer 12 på Alquimista, slår alt.

Vi rusler ned i baren, henter en chelada og setter oss på balkongen. Det er varmt, men ikke for varmt. Det sørger den lille brisen som puster oss i kinnene for. Vi kunne ikke hatt det bedre. Og det beste av alt: Vi skal være her i fem dager til ende.

Zipolite er et paradys for nudister. Det er jo ikke noe galt med å ta av seg alle klærne når man soler seg, og lite er bedre enn å svømme naken. Men vi synes likevel at enkelte drar det litt langt. Er det virkelig nødvendig å skrive sånn – hele tiden? Om vi ser bort fra den til tider litt enerverende utsikten, nyter vi hvert eneste øyeblikk.

Det skjer ikke mye i Zipolite, men det er da også hele vitsen. Det er sol og strand. Mat og drikke – og mer mat og drikke. Vi bader til knærne, men våger oss ikke på noe mer. Bølgene og understrømmene her tar liv hvert eneste år, og vi har ingen trang til å utfordre skjebnen. Men det er helt greit. Vi rusler lange turer på stranden og vi nyter synet og lyden av bølgene som bryter og vokser seg store før de slår innover stranden.

Oaxaca

Etter fem vidunderlige dager i Zipolite er tiden kommet for å dra videre. Vi skal til Oaxaca, hoved- staden i delstaten ved samme navn.

Det er et godt stykke å kjøre, men denne reisen har vi gledet oss til. Vi starter ved havnivå, og krabber oss sakte, men sikkert oppover.

Etter en times tid stopper vi for å ta bilder. En liten gutt kommer løpende med en klase røde bananer. Vi spør hva det koster, og han roper opp til pappa, som svarer at det er en gave. Vi må jo ha niste, må vite. Vi takker pent og skreller hver vår. Bananene på Meny blir aldri det samme igjen.

Den smale veien snor seg oppover, oppover og oppover. Vi stopper i San José del Pasifico og spiser en liten lunsj. Vi befinner oss nå syv mil og 2500 høydemeter fra Zipolite.

Etter ytterligere noen kilometer er det som å være i en helt annen verden. De grønne kjempetrærne og de allestedsnærværende slyngplantene har måttet vike plassen for kaktus, agave og spinkle busker.

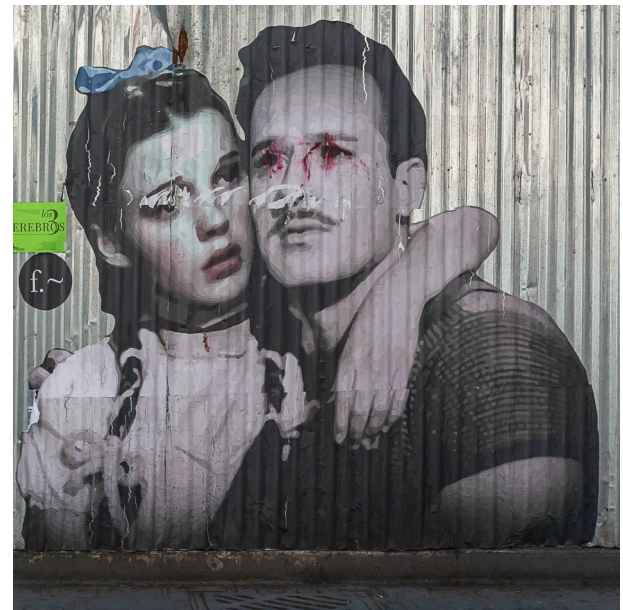

Mange av Oaxacas gatekunstnere er interessert i mer enn å sette farge på byen. De har et budskap å komme med.

Over de første linjene av diktet *De forsvunne* av den uruguayanske poeten Mario Benedetti, kan vi lese ordene *Ni una mas*, "Ikke en (kvinne) til".

På papirkorsene finner vi navnet, alderen og bostedet til noen av dem som har betalt den ultimate prisen for å være født kvinne i delstaten.

Nesten et halvt årtusen har gått siden meksikanerne begynte å destillere agave til mezcal, men først på slutten av nittitallet begynte noen fremsynte bartendere på respektable etablissementer i USA å rydde plass i hyllene til det tradisjonsrike brennevinet.

Siden den gang har interessen for den meksikanske spesialiteten eksplodert, også i Europa, og er i dag en av bartenderes absolutte favoritter. Den fruktige smaken og det delikate hintet av røyk er som skapt til å tilfredsstille lekne brennevinsvirtuoser.

La oss ta turen til Mexicos kulinariske hovedstad, Oaxaca. Byen ligger 1500 meter over havet i delstaten med samme navn. De lave husene er malt i sprelske farger og mange av dem er prydet av imponerende veggmalier. I de trange, brolagte gatene er det yrende folkeliv. Prikken over i-en er fjellene som ruver i bakgrunnen. Kort sagt, akkurat som en meksikansk by ser ut på film.

En drøy times kjøretur mot sørøst ligger agavejordene tett. Plantene står på rekke og rad og varierer i størrelse fra bitte små til enorme. I motsetning til tequila, som utelukkende lages av blå agave, kan mezcal lages på over 40 ulike sorter.

Espadín er råstoffet i over åtti prosent av det totale volumet. De grågrønne sukkulentene klarer seg alene i det skrinne landskapet. De har ikke behov for kunstgjødsel, og annet de trenger gjennom de tørre vintermånedene, suger de til seg i løpet av den regnfulle sommeren.

– Det tar mellom seks og ni år før en espadín er moden, mens enkelte villagaver trenger nærmere 30 år, forteller René Cabrero Arroyo, min guide for anledningen.

Vi setter oss i bilen og kjører til Santiago Matatlán, som med sine nærmere 250 destillerier, må kunne sies å være mezcalens høyborg. Det første vi besøker, tilhører maestro mezcalero Leoncio Santiago. Bortsett fra bilene er det som å bli satt hundre år tilbake i tid.

Å høste agave er utrolig hardt arbeid. Espadínhertene kan veie godt over hundre kilo. Vi kaller dem piñas, og det er lett å skjønne hvorfor. De ligner ananas, ikke sant? sier René, og setter seg på et som snart skal på bålet.

For en som har satt fyrstikker i kongler og lekt bondegård, er det helt unødvendig å ta omveien om ananas. Vi snakker furukongler ganger en million.

Etter høsting blir agaven bakt i en grop i bakken. Selve bakeprosessen varierer fra palenque til palenque, og er en av grunnene til at alle har sin helt egne smaksprofil. Noen legger stein og agavefibre i gropen, andre nøyer seg med ved. Noen venter til røyken har lagt seg før de legger på agaven og dekker det hele med stråmatter og et jordlag, andre vil ha et tydeligere røykpreg og går raskere til verks.

Enkelte produsenter fyller på vann underveis i bakeprosessen og oppnår med det en slags kombidamp-effekt. Etter tre til fem dager er stivelsen omdannet til sukker, og smaken har blitt rosinaktig: søt, syrlig og med overtoner av mørk karamell.

Agaven blir deretter knust før det som nå minner om mørkebrune, klissete halmstrå, blir lagt i store kar som toppes med vann. Så er det bare å la naturen gå sin gang. I mezcal artesanal er det kun naturgjær som gjelder. Etter tre til fem dager holder væsken rundt regnet åtte prosent og er klar til destillering. Etter to runder i stills av kobber er leire blir mezcalen justert til riktig alkoholstyrke, et sted mellom 45 og 50 prosent er vanlig.

Leoncio Santiago destillerer for blant andre Agave de Cortés, som er å få på Polet, men i dag er det Dainzu, hans egen merkevare som står på menyen. Vi smaker oss gjennom fem av dem. Det er nyslått gress og tropisk frukt. Urter og mineraler.

Leoncio Santiago destillerer for blant andre Agave de Cortés, som er å få på Polet, men i dag er det Dainzu, hans egen merkevare som står på menyen. Vi smaker oss gjennom fem av dem. Det er nyslått gress og tropisk frukt. Urter og mineraler.

Røyksmaken de fleste forbinder med mezcal, er mye mindre fremtredende enn forventet. Favoritten er en flaske tepeztate som sender meg hodestups til Loire og cabernet franc. Jeg har alltid likt det grønne, litt umodne preget. Men ungt er det siste man kan si om en tepeztate. Nærmere tre tiår har gått siden råstoffet tittet opp av bakken.

Hos Gracias a Dios noen hundre meter borti veien gjør ginen sterkest inntrykk. Det er morsomt med et brennevin som med stil klarer å være to ting på en gang. Gin på nesen, mezcal i munnen og gin igjen i ettersmaken. Dagens siste besøk er hos Antonio Carlos Martinez i Santa Catarina Minas. Han har spesialisert seg på villagave og bruker stills av leire. På gårdsplassen ligger en haug nybakte agavehjerter av sorten largo, som betyr lang. De er over en meter lange og ser ut som gigantiske grankongler.

– Størrelsen på boblene og hvor lenge de holder seg forteller meg hvor sterk mezcalen er. Er den svakere enn 46 prosent, går man glipp av mange av de gode smakene, sier maestro mezcalero Martinez, og legger til at den han akkurat har helt i glasset mitt, holder 50 prosent.

Myten om at larven i flasken er der for å sikre korrekt alkoholprosent, burde med det være avlivet en gang for alle. Det lette skummet som legger seg på toppen om du rister på en mezcalf flaske er typisk for agavebrennevin. Mezcalen oppfører seg kanskje ikke som zalovann, men helt annerledes enn for eksempel vodka eller whisky.

Fem myter om mezcal

Myte #1

Nei, mezcal har ingenting med meskalin å gjøre. Ordet mezcal er trolig hentet fra nahuatl, aztekernes språk, og er en sammenslåing av ordene metl, som betyr agave og ixcalli som kan oversettes med kokt. Hallusinogenet meskalin er utvunnet av peyotekaktusen, mens mezcal er basert på agave. Maguey, som planten kalles i Mexico, er ikke en gang en kaktus, men snarere en fjern slektning av blant annet liljekonvall, asparges og yuccapalme.

Myte #2

En ekte håndverksmezcal kommer så å si aldri med larven som ville blitt en møll om den hadde fått fortsette livssyklusen. En viss sammenheng er det likevel. Markedene i Oaxaca formelig bugner av ristede gresshopper og larver, og et vanlig tilbehør til mezcal er appelsinskiver strødd med sal de gusano, larvesalt. Pulveret ser ut som malt chili og er en blanding av salt, chili og knuste rødbrune larver.

Myte #3

I Oaxaca heter det seg at man ikke blir fyllesyk av mezcal. Sludder og pølsevev! Det er ikke til å unngå at et brennevin som holder nærmere femti prosent, gjør noe med kropp og sjel.

Myte #4

Nei, mezcal er ikke en billigutgave av tequila. Snarere tvert imot. På meksikanske drikkekart er ofte den rimeligste mezcalen priset høyere enn den dyreste tequilaen. Produksjonen av håndverksmezcal er enormt arbeidskrevende, og en god flaske espadín koster ca. 200 kroner direkte fra palenquen. For en mezcal basert på villagave, maguey silvestre, må du ut med nok en hundrelapp.

Myte #5

Tradisjon er ikke ensbetydende med bærekraft. Etter at vi i vår del av verden fikk smaken på mezcal, har produksjonen økt med flere hundre prosent. Det er en trussel for de viltvoksende agavene som kan bruke opptil 30 år på å bli modne. Det er heller ikke flust av ved i det tørre Oaxaca. Faktisk var det mangel på fyringsved som fikk tequila-produsentene til å slutte å bakte agaven i jordgroper mot slutten av 1800-tallet. Heldigvis har myndighetene i Mexico tatt grep. I dag må sertifiserte mezcalprodusenter plante minst to nye agaver for hver ville de høster. Det burde være håp for fremtiden hvis produsentene jeg har vært i kontakt med, er representative. Samtlige snakker både mye og lenge om nyplanting.

Mexico by

Historien om det vi i dag kaller Mexico by begynte i 1325 på en øy i Texcoco-sjøen. Aztekerne hadde noen år tidligere blitt forvist til det ugjestmilde sumpområdet av de mektige toltekerne. Ifølge profetiene skulle Huitzilopochtli gi de vandrende stammer fra nord et tegn om hvor de skulle anlegge sitt hovedsete.

Da solens, krigføringens og menneskeofringens gud endelig talte til dem, var det i form av en gyllen ørn sittende på en kaktus med en slange i nebbet. De ga byen navnet Tenochtitlan.

Spanjolene var som koloniherrer flest. Jo mer de kunne utradere av den opprinnelige kulturen, jo bedre. I dag er det lite som minner om den en gang så stolte aztekerkulturen. Det imponerende palasskomplekset er erstattet med en spansk katedral, og hvelvet som skal ha inneholdt 96 millioner kakaobønner ble jevnet med jorden for et halvt årtusen siden.

Selv Texcoco-sjøen er borte. Det eneste som sender tankene til fordums tider er ørnen sentralt i det enorme flagget som blir heist av ikke mindre enn ni soldater.

Teotihuacán ligger fire mil nordøst for Mexico by. Konstruksjonen av det fantastisk godt bevarte området begynte rundt regnet 300 år før Kristi fødsel. Den store Solpyramiden ble trolig påbegynt 150 år senere. Hva innbyggerne kalte hjemstedet sitt, vil for alltid forbli en gåte. Teotihuacán er nahuatl, aztekernes språk. Vi vet heller ikke mye om grunnleggerne, men én ting er sikkert: I storhetstiden, ca. 450 år etter Kristus, var byen en av verdens største. Den strakte seg over 30 kvadratkilometer og hadde et sted mellom 125 000 og 250 000 innbyggere.

I det sjette århundre begynte folketallet å synke, men det skulle fortsatt gå et par hundre år før forfallet satte inn for alvor. I henhold til eldre teorier skyldtes undergangen en invasjon utenfra, men nyere teori peker på at de den snarere var resultat av et indre opprør. Grunnlaget for de nye teoriene er at moderne arkeologer begynte å fatte interesse for den jevne mann og kvinne. Da de vendte blikket mot områder bosatt av helt vanlige folk, fant de at deres hus og verksteder ikke hadde blitt offer de samme flammene som hadde ødelagt de herskende klassers palasser og templer.

Køen av mennesker som vil besøke Frida Kahlo er heller demotiverende, men etter halvannen time i selskap med Leon Trotskys gjenferd er køen forduftet